

341.76:339.727.22(497.7)

М-р Тане ДимовскиМинистерство за надворешни работи и надворешна трговија
Република Северна Македонија**Вон проф. д-р Драган Ѓурчевски**Меѓународен Славјански Универзитет
Република Северна Македонија

РАЗВОЕН КОНЦЕПТ НА ДИПЛОМАТИЈА ЗА ПРИВЛЕКУВАЊЕ СТРАНКИ ДИРЕКТНИ ИНВЕСТИЦИИ ВО РЕПУБЛИКА С. МАКЕДОНИЈА

АПСТРАКТ: Концептот на дипломатија за привлекување странски директни инвестиции (СДИ) во Република С. Македонија е клучен за економскиот раст и развој на земјата. СДИ играат значајна улога не само во зголемувањето на националното економско производство, туку и во трансферот на технологија, создавањето работни места, подобрувањето на инфраструктурата и зајакнувањето на севкупната конкурентност на економијата. Со оглед на глобализираната природа на денешната економија, привлекувањето странски инвестиции станува стратешки приоритет за С. Македонија. Дипломатијата служи како моќна алатка во овој процес преку промовирање на економските предности на земјата, поттикнување меѓународни партнерства и создавање поволна деловна средина за привлекување инвеститори. Во трудот се наведени стратешките насоки за економската дипломатија, со акцент на унапредувањето на економијата на земјата, продлабочувањето на трговските и инвестициските односи, поддршката на извозот и развојот на енергетската дипломатија. Понатаму, се истражува улогата на дипломатските канали во олеснувањето на инвестициите, вклучувајќи дипломатски мисии, меѓународни партнерства и активна економска дипломатија преку амбасади и конзулати. Трудот, исто така, ги истакнува неопходните мерки за подобрување на инвестициската клима, како што се развој на специјални економски зони, подобрување на инфраструктурата, поддршка на истражување и развој и ефективно брендирање на С. Македонија како атрактивна инвестициска дестинација. Конечно, оваа работа ја нагласува важноста на интегрираниот пристап кон економската дипломатија, комбинирајќи ги институционалните реформи и меѓународната промоција за зајакнување на глобалната конкурентност на земјата и стимулирање на одржлив економски раст.

КЛУЧНИ ЗБОРОВИ: развоен концепт, дипломатија, странски директни инвестиции, република с.македонија

DEVELOPMENTAL CONCEPT OF DIPLOMACY FOR A ATTRACTING FOREIGN DIRECT INVESTMENTS IN THE REPUBLIC OF N. MACEDONIA

ABSTRACT: The concept of diplomacy in attracting Foreign Direct Investments (FDI) in the Republic of North Macedonia is crucial for the country's economic growth and development. FDI plays a significant role not only in increasing the national economic

output but also in technology transfer, job creation, infrastructure improvement, and boosting the overall competitiveness of the economy. Given the globalized nature of today's economy, attracting foreign investments becomes a strategic priority for North Macedonia. Diplomacy serves as a powerful tool in this process by promoting the country's economic advantages, fostering international partnerships, and creating a favorable business environment to attract investors. The paper outlines strategic directions for economic diplomacy, emphasizing the promotion of the country's economy, deepening trade and investment relations, supporting exports, and the development of energy diplomacy. Furthermore, the role of diplomatic channels in facilitating investments is explored, including diplomatic missions, international partnerships, and active economic diplomacy through embassies and consulates. The paper also highlights necessary measures for enhancing the investment climate, such as developing special economic zones, improving infrastructure, supporting research and development, and effective branding of North Macedonia as an attractive investment destination. Ultimately, this work underscores the importance of an integrated approach to economic diplomacy, combining institutional reforms and international promotion to strengthen the country's global competitiveness and stimulate sustainable economic growth.

KEY WORDS: development concept, diplomacy, foreign direct investment, Republic of N.Macedonia

ВОВЕД

Развојниот концепт на дипломатија во контекст на странските директни инвестиции (СДИ) во Република С. Македонија треба да опфати повеќе аспекти, вклучувајќи економска дипломатија, како и институционални механизми и политики за привлекување инвеститори и меѓународна соработка. Странските директни инвестиции (СДИ) претставуваат еден од најважните фактори за економскиот раст и развој на Република С. Македонија (PCM). Тие не само што придонесуваат за зголемување на економскиот производ, туку и стимулираат трансфер на технологија, создавање нови работни места, подобрување на инфраструктурата и зголемување на конкурентоста и способноста на националната економија. Во контекст на глобализацијата и сè поголемата меѓусебна поврзаност на економските системи, привлекувањето странски инвестиции станува стратешки приоритет за секоја земја, вклучувајќи ја и Република С. Македонија. Дипломатијата, како инструмент на надворешната политика, игра клучна улога во процесот на привлекување СДИ. Преку активна дипломатска активност, државата може да ги промовира своите економски предности, да гради меѓународни партнерства и да создава поволна бизнис-клима која ќе ги привлече инвеститорите. Дипломатијата не е само средство за комуникација меѓу државите, туку и моќна алатка за економски развој, која може да ги надмине географските и економските ограничувања.

I. СТРАТЕШКИ НАСОКИ ЗА ЕКОНОМСКА ДИПЛОМАТИЈА

Економската дипломатија е клучен инструмент за развој на земјата во современиот глобален контекст, бидејќи осигурува економска соработка, подобрување на меѓународната трговија и инвестиции, како и зајакнување на економската конкурентност. Република С. Македонија, како мала отворена економија, има потреба од јасно дефинирани стратешки насоки за развој на

економската дипломатија, кои ќе и помогнат да ги искористи своите ресурси и потенцијали на глобалната сцена. Во насока на напорите за привлекување странски инвестиции и условите што се нудат во земјата за водење бизнис, има позитивни резултати. Во земјата работат голем број реномирани странски компании, како што се: Johnson Controls, Johnson Matthey, Kromberg & Schubert, Kemet corporation, Van Hool, Draxlmaier. Бизнис климата што се создава во земјата има многу предности за странски компании кои сакаат да го прошират својот бизнис надвор од својата земја, односно сакаат да инвестираат во С. Македонија. Компаративните предности што ги нуди државата (квалификувана и ефтина работна сила, Влада која поддржува странски инвеститори, ниски трошоци, едношалтерски систем, даночни повољности и субвенции, добра инфраструктура и сл.) нудат опкружување што е повољно за основање и водење бизнис.¹

1. Промоција на македонската економија и бизнис-можности

Еден од клучните аспекти на економската дипломатија е промоција на македонската економија и производи на меѓународниот пазар. Преку економски дипломати, Република С. Македонија треба да се презентира како стабилна и конкурентна економија која нуди можности за инвестиции и трговија. Организирањето бизнис форуми, конференции и патувања за делегации со цел запознавање со можностите за инвестирање во Република С. Македонија може да донесе конкретни резултати.²

2. Продлабочување на трговските и инвестиционите односи

Економската дипломатија треба да се насочи кон развој на трговските односи со земјите од Европската унија, регионот, како и со други значајни светски економии. Република С. Македонија треба да се фокусира на привлекување странски инвестиции со акцент на секторите кои имаат конкурентски предности, како што се земјоделството, ИТ секторот, туризмот и енергетиката. Поттикнувањето на инвестициските фондови и јавно - приватните партнерства може да биде клучно за економскиот напредок.

3. Поддршка на извозниците и пристап на нови пазари

Република С. Македонија треба да има стратегии за поддршка на извозниците и нивна интеграција на глобалните пазари. Се препорачува активно промовирање на македонските производи во земјите кои имаат висока побарувачка за специфични производи, како што се земјоделските производи, текстил и електронски уреди. Обезбедување извозни кредити и повољни услови за бизнис ќе овозможат раст на извозот.

4. Развој на енергетската дипломатија

Енергетската дипломатија е особено важна за Република С. Македонија, со оглед на стратшката важност на енергетските ресурси и диверзификацијата на снабдувањето. Република С. Македонија треба да продолжи да развива енергетски проекти во соработка со соседните земји и меѓународни компании, со цел зајакнување на енергетската безбедност и намалување на зависноста од едни извори на енергија.

¹ <https://www.mfa.gov.mk/mk/page/8/ekonomska-diplomatija>

² <https://investnorthmacedonia.gov.mk/mk/investiraj/>

5. Усогласување со европските стандарди и договори

Како земја која тежнее кон членство во Европската унија, Република С. Македонија треба да ја унапреди својата економска дипломатија преку имплементација на европските стандарди и привлекување на европски фондови. Стратегијата треба да вклучува добри практики во управувањето со јавни финансии, зајакнување на конкурентноста и иновациите, како и креирање услови за поефикасна приватизација и економска интеграција со европските пазари.

6. Унапредување на економската дипломатија во регионалната соработка

Република С. Македонија треба да ја искористи својата позиција во Југоисточна Европа со цел унапредување на регионалната економска интеграција. Преку зајакнување на економските односи со соседните земји, како и во рамки на регионалните иницијативи (како што е Берлинскиот процес), Република С. Македонија може да создаде потенцијал за поддршка на регионалниот економски раст и стабилност.

7. Развој на кадри и вештини во економската дипломатија

Една од најважните цели треба да биде и обуката на професионални дипломати кои ќе се фокусираат на економскиот сектор. Развојот на економската дипломатија зависи од висококвалитетни кадри кои не само што ќе бидат технички компетентни, туку и ќе ги разбираат културните и политичките контексти на земјите со кои Република С. Македонија сака да воспостави економски односи.

II. УЛОГАТА НА ДИПЛОМАТИЈАТА ВО ПРИВЛЕКУВАЊЕТО СТРАНКИ ДИРЕКТНИ ИНВЕСТИЦИИ (СДИ)

Дипломатијата игра клучна улога во привлекувањето странски директни инвестиции (СДИ), бидејќи таа претставува мост помеѓу државите, бизнисите и меѓународните организации. Ефективната дипломатија не се ограничува само на политички односи, туку активно ги промовира економските интереси на една држава, создавајќи поволни услови за инвестиции и економски раст. Во современиот глобализиран свет, каде конкуренцијата за привлекување на СДИ е жестока, дипломатијата станува незаменлива алатка за економски развој. Афирмацијата на економските интереси на нашата земја во странство, Министерството за надворешни работи и надворешна трговија, преку Директоратот за економска и јавна дипломатија, ја реализира во соработка со ресорните Министерства и Агенции, со македонските дипломатски и конзуларни претставништва и преку Почесни Конзули на Република С. Македонија во странство. Министерството за надворешни работи и надворешна трговија продолжува со практика на редовно информирање и соработка со македонските и странски ДКП-а за реализација на важни проекти, иницијативи и релевантни информации од областа на економијата. Министерството за надворешни работи и надворешна трговија, Директоратот за економска и јавна дипломатија, во соработка со Министерството за економија и другите ресорни министерства, со свои претставници активно учествува во работата на мешовитите комисии за економска соработка, со цел засилување на нашите билатерални економски односи со други земји.³

3 <https://www.mfa.gov.mk>

1. Дипломатски канали за промоција на инвестициите

Дипломатските канали се еден од најважните механизми за промоција на инвестициските можности на една држава. Преку амбасадите, конзулатите и економските дипломати, државите ги презентираат своите економски предности, инфраструктурни проекти, економски зони и други можности за инвеститорите. Овие канали овозможуваат:

- Директна комуникација со потенцијални инвеститори - Дипломатите ги информираат странските компании за можностите за инвестирање, давајќи ги потребните информации за бизнис климата, регулативите и даночните олеснувања.

- Организација на економски мисии - Амбасадите често организираат економски мисии каде претставници на домашниот бизнис сектор ги запознаваат странските инвеститори околу можностите за соработка.

- Промоција на економските зони - Преку дипломатските канали државите ги промовираат своите слободни економски зони, индустриски паркови и други проекти кои можат да бидат привлечни за инвеститорите.

2. Стратешки партнерства со меѓународни организации и држави

Стратешките партнерства се клучни за привлекување странски директни инвестиции. Дипломатијата овозможува создавање мрежи за соработка со меѓународни организации (како Светската банка, Меѓународниот монетарен фонд, ООН) и други држави. Овие партнерства може да вклучуваат:

- Потпишување економски договори - Договори за слободна трговија, договори за заштита на инвестициите и договори за избегнување двојно оданочување ги намалуваат бариерите за инвеститорите.

- Учество во меѓународни економски иницијативи - Членството во организации како Светската трговска организација (СТО) или регионалните економски блокови (како ЕУ, АСЕАН, МЕРКОСУР) ја зголемува видливоста на државата и ја прави попривлечна за инвеститорите.

- Соработка со развојни агенции - Дипломатијата овозможува соработка со агенции за развој кои финансираат инфраструктурни проекти и ги поддржуваат економските реформи.

3. Активна економска дипломатија преку дипломатско – конзуларните претставништва

Економската дипломатија е еден од најважните аспекти на современата дипломатија. Амбасадите и Генералните конзулати играат активна улога во промоцијата на економските интереси на државите. Ова вклучува:

- » Создавање економски тимови во рамки на дипломатско – конзуларните претставништва - Многу држави имаат економски советници или цели тимови посветени на промоција на инвестициите и економскиот развој.
- » Поддршка на домашните компании - ДКП-та ги поддржуваат домашните компании во нивните напори да се прошират на странските пазари, што индиректно ги привлекува и странските инвеститори.
- » Организација на економски настани – Дипломатско – конзуларните претставништва честопати организираат семинари, конференции и изложби за да ги запознаат странските инвеститори со можностите во нивната држава.

- » Брза интервенција во случај на проблеми - Дипломатите играат клучна улога во решавањето на економските спорови или бариери со кои може да се соочат странските инвеститори.

III. МЕРКИ ЗА ПОТТИКНУВАЊЕ НА ИНВЕСТИЦИИТЕ ВО РЕПУБЛИКА С. МАКЕДОНИЈА

1. Развој на специјални економски зони (Слободни економски зони)

Специјалните економски зони (СЕЗ) се важна алатка за привлекување странски и домашни инвестиции. Тие нудат економски стимули како што се даночни олеснувања, поедноставени административни процедури и подобрена инфраструктура. Овие зони можат да бидат фокусирани на одредени сектори, како што се технологијата, производството или услугите, што пак овозможува специјализација и зголемена конкурентност. Развојот на СЕЗ треба да биде во согласност со стратешките цели на земјата, вклучувајќи ја и регионалната развојна политика.⁴

2. Подобрвање на инфраструктурата и логистиката

Инфраструктурата е важен фактор за привлекување инвестиции. Подобрениот транспорт, енергетските мрежи и дигиталната инфраструктура го намалуваат трошокот на бизнисите и ги прават поефикасни. Инвестициите во модерна логистика, како што се патишта, железници, пристаништа и аеродроми, ќе ја зголемат поврзаноста на земјата со регионалните и глобалните пазари. Покрај тоа, развојот на паметна инфраструктура и зеленото инвестирање ќе придонесе за одржлив економски раст.

3. Поттикнување на процесите за истражување и развој (R&D) како дел од инвестициската политика

Истражувањето и развојот (R&D) се значајни за иновациите и економскиот раст. Владата треба да создаде поволни услови за инвестиции во R&D преку даночни олеснувања, грантови и јавно - приватно партнерство. Поддршката на универзитетите, истражувачките институции и приватниот сектор ќе овозможи развој на нови технологии и производи, што ќе придонесе за зголемување на конкурентноста на земјата на глобално ниво. Исто така, важно е да се поттикне соработката помеѓу академската заедница и индустријата за подобро комерцијализирање на истражувачките резултати.

4. Брендирање на Република С. Македонија како атрактивна дестинација за инвестиции

Ефективното брендирање на Република С. Македонија како атрактивна дестинација за инвестиции е клучно за привлекување странски капитал. Ова вклучува креирање позитивен имиџ на земјата, истакнување на нејзините предности како што се стратешката локација, конкурентните трошоци на работна сила, економските стимули и стабилната бизнис средина. Маркетинг кампањите треба да бидат насочени кон потенцијалните инвеститори преку различни канали, вклучувајќи ги и дигиталните платформи.

4 <https://fez.gov.mk/en/opportunities-with-tidz/>

5. Улогата на медиумите и дигиталната комуникација

Медиумите и дигиталната комуникација играат значајна улога во насока на промовирање на економските можности на земјата. Социјалните мрежи, веб-страниците и онлајн кампањите можат да достигнат до глобалната публика и да ги истакнат предностите на инвестирањето во Република С. Македонија. Креирањето квалитетна и интерактивна дигитална содржина, како што се видеа, инфографики и вебинари, ќе помогне во градењето на доверба и интерес кај потенцијалните инвеститори.

6. Меѓународни саеми, форуми и бизнис конференции

Учеството на меѓународни саеми, форуми и бизнис конференции е одличен начин за промовирање на економските можности на Република С. Македонија. Овие настани обезбедуваат можност за директна интеракција со потенцијални инвеститори, презентација на економските предности на земјата и воспоставување нови бизнис контакти. Организирањето локални бизнис конференции со меѓународно учество исто така може да ја зголеми видливоста на земјата како инвестициска дестинација.

ЗАКЛУЧОК

За да се постигне успешна економска дипломатија, Република С. Македонија мора да ја искористи својата стратешка географска положба, да развие институционален капацитет за соработка и да го усогласи својот економски развој со европските и глобалните трендови. Преку активна и иновативна дипломатија, Република С. Македонија може да ги максимизира своите економски можности и да ги обезбеди долгорочните економски цели. Во овој контекст, развојот на ефективна дипломатска стратегија за привлекување странски инвестиции е од суштинско значење за Република С. Македонија. Зајакнувањето на економската дипломатија во Република С. Македонија бара интегриран пристап, институционални реформи и активна меѓународна промоција. Овој концепт е насочен кон идентификување на клучните економски сектори со потенцијал за раст, градење силни економски дипломатски мрежи и обезбедување стабилна и предвидлива регулаторна рамка која ќе ги заштити интересите на инвеститорите. Исто така, важно е да се вклучат сите релевантни актери, вклучувајќи ги државните институции, приватниот сектор, академската заедница и цивилното општество, во процесот на создавање и имплементација на оваа стратегија каде Владата преку координирани активности, може да го засили економскиот раст и да ја подобри конкурентноста на земјата на глобалниот пазар. Целта на овој труд е да ја истакне важноста на дипломатијата во процесот на привлекување странски директни инвестиции и да предложи конкретни мерки и активности кои ќе го засилат економскиот потенцијал на Република С. Македонија преку активна и стратешка дипломатска активност.

БИБЛИОГРАФИЈА И ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

1. Dunning, J. H. (2008), *Multinational Enterprises and the Global Economy*. - Анализа на улогата на мултинационалните компании и нивното влијание врз економскиот развој;
2. Kotler, P. & Gertner, D. (2002), *Country as Brand, Product, and Beyond: A Place Marketing and Brand Management Perspective*. – Труд за брендирањето на државите како алатка за привлекување на инвестиции;
3. Bayne, N. & Woolcock, S. (2011), *The New Economic Diplomacy: Decision - Making and Negotiation in International Economic Relations*. - Анализа на современата економска дипломатија и нејзината улога во економскиот развој;
4. <https://fez.gov.mk/en/opportunities-with-tidz/>;
5. <https://www.mfa.gov.mk/>;
6. <https://investnorthmacedonia.gov.mk/>;